

styrelse och frihet, vilka blir torra och slitna då de aldrig hotas, fått djupare verklighet och ny friskhet. Framför allt har de, som en eggelse och en säkerhet, bland sig människor av alla åldrar, yrken och samhällsgrupper som genom handlingar och besegrade lidanden visat sin tro och sin moraliska storhet. De vet att många skeptiker, likgiltiga och egoister i avgörande situationer förvandlades till hjältar, med en problemlös förvissning om värdet av ting som förut analyserats sönder och betraktats som tomma fraser och döda doktriner, med förmåga att möta tortyren och döden som underlägsna motståndare. De känner sig i de återvändande från Buchenwald, Sachsenhausen och Grini besitta bevis på att godheten och uppoffringen är stormakter, och de drar härav, med en logik som är mera passionerad än bindande, slutsatsen att dessa makter måste segra. Det svenska folket, som besparats så många olyckor, har gått miste om dessa moderna helgon, om denna inspiration. Men det finns ingen anledning att betvivla att hos oss finns lika mycket av bunden tro och handlingsvilja som hos de folk vilkas öden vi följt med vördnad och medkänsla. Vad de tänkt, känt och utträttat har hjälpt och stärkt även oss, trots att vi inte alltid är villiga att förstå och erkänna det. En man som Överland har sannolikt, i väsentlig mening och på lång sikt, betydtt mer i nordisk politik under åren efter kriget än någon politiker eller officiell person. Låt mig sluta med en hyllning till dessa människor, som på ett helt annat sätt än vi själva gjort och räknar med att få göra tagit ståndpunkt och tagit konsekvenserna av sin ståndpunkt.

D·N

20/5 1948

Propaganda-offensiv eller reträtt

De kontakter mellan USA och Ryssland som gjorde sensation för en vecka sedan blev helt resultatlösa. Snarast ökade de irritationen. Inom USA blev man med rätta förbittrad över det ryska offentlighöretandet, särskilt som detta gav det med all säkerhet falska intrycket att den amerikanska statsledningen åsyftat hemliga och långtgående förhandlingar mellan de båda parterna ensamma. Marshall tog avstånd från tanken på en bilateral konferens mellan USA och Ryssland och hänvisade till de förhandlingsorgan som redan finns; Truman betonade att hans förhoppningar om avspänning icke ökats genom vad som skett. Statsledning och press framhöll enstämmigt att Ryssland i första hand borde visa vilja att uppfylla sedan länge givna löften. Bland annat ingick det, påminde New York Times, i Rysslands skyldigheter att frige de stater det underlagt sig och att upprätta demokrati i den rad av länder som under dess medverkan blivit kommuniststyrda despotier. Man utgick allmänt från att den ryska aktionen, vare sig den var allvarligt menad eller inte, tydde på svaghet och

under inga förhållanden borde mötas med eftergifter.

Vad som nu senast inträffat är inte heller ägnat att förbättra läget. Henry Wallace har i ett öppet brev till Stalin framlagt ett slags program för rysk-amerikansk uppgörelse. Han föreslår här i vag form lösningar på en mängd frågor som utan resultat diskuterats sedan årtal. Förbud skall beslutas mot användning av atomvapen; den principen har alla sagt sig vara med på, men förhandlingarna har gått sönder på spörsmål om metod och kontroll. Rustningarna skall minskas; här är läget exakt detsamma. Demokratin och de medborgerliga rättigheterna skall säkerställas; det har inte heller parterna något emot, men vad som för Ryssland är demokrati är diktatur för USA och tvärtom. Det öppna brevet är ett av de otaliga bevisen för Wallaces växande löslighet inför presidentvalet; hans tal och artiklar under senaste tid är späckade av meningslösa agitationsfraser. Stalin mottog emellertid brevet med välvilja och förklarade det utgöra "en god och fruktbar grundval för en överenskommelse".

Marshall avvisade däremot omedelbart detta senaste försök till närmande. Han framhäver att de berörda frågorna inte kan lösas blott av USA och Ryssland. Han erinrar om att dessa frågor länge dryftats utan framgång. "FN:s atomkraftskommision och dess underutskott har exempelvis hållit över två hundra sammanträden, och kommissionen meddelade just i går att den är oförmögen att uppnå en överenskommelse till följd av det behårdade motståndet från två av medlemmarna, Ryssland och Ukraina, mot förslag som var acceptabla för de övriga nio länder som är representerade i kommissionen." Utrikesministerns kyliga förkastande av förhandlingsförslaget skedde efter en konferens mellan de politiska ledarna ur båda partierna.

Är de upprepade ryska försöken att få förhandlingar till stånd allvarligt menade? Däröfver vet man naturligtvis ingenting. Så mycket är emellertid klart att Stalin inte gärna kan tro sig vinna förhandlingar genom svar på ett brev till Wallace, då han inte kan vinna dem genom en direkt diskussion med den amerikanska statsledningen; att det i detta senare fall är fråga om en taktisk fint är tydligt. Själva den ryska hållningen kan måhända med fog tolkas som en reträtt; efter de senaste månadernas nederlag — främst Italien — och skärpningen av västerns antikommunistiska hållning har försök att nå en tillfällig avspänning genom tal om förhandlingar och eftergifter varit väntade. Likaväl kan emellertid aktionerna betraktas som en propagandaoffensiv, närmast inför de amerikanska valen. Om två skilda tolkningar är här knappast fråga — för närvarande passar det bäst att hyckla samförståndsvilja och undvika genomskinliga ansatser att skrämna.

Wallace har alltmånga kommit att framstå som en halvkommunist, Rysslands bästa språkrör i USA. Typiskt är att även arbetarrörelsen, som önskar reformer, men är klart antikommunistisk, i stort sett tagit avstånd från hans kandidatur. Detta utesluter inte att en del väljare kan låta sig luras av de ryska löften som

förespeglas dem genom Wallace; längtan efter fred ökar tillgängligheten för illusioner. På de flesta amerikaner verkar säkerligen den ryska taktiken motbjudande, och de stärks i sin ovilja mot den man som nu främst är ett redskap för denna taktik.

Utkastad under ovationer

Hr Z. Höglund blir inte riksdagsman. Sättet att hindra honom var egenartat. Partikongressen, Stockholms stadsfullmäktige och arbetarkommunen uttalade så gott som enhälligt sitt särskilda förtroende för mannen. Men detta förtroendevotum följdes inte av nominering till kandidat. Tvärtom var det avsett att förebygga kandidatur. Man var nödsakad att deklarerat sitt förtroende just därför att man icke hyste det; ovationer var till för att bortskymma utkastningen. Hr Höglund har själv ställt spelet i den grällaste belysning. Om jag inte får förtroendevotum, ställer jag upp mig som kandidat, uttalade han häromdagen. Saken kan omskrivas på två sätt. "Om inte de som är mot mig säger sig vara för mig, så låter jag min fraktion i Stockholm välja mig trots partimajoritetens motstånd", är det ena. "Se riktigt vänliga ut, annars smäller det", är det andra. Det är sällan ett skämt drivs så långt.

Är nu allting gott och väl? Den mest kände halvkommunisten blir ju dock urständsat att som riksdagsman driva sin ståndpunkt, den klart demokratiska majoriteten inom partiet har fått sin vilja fram. Trots detta måste den uppställda frågan besvaras med ett bestämt nej. Först och främst: hela procedurernas karaktär av taktiskt knep är uppenbar. Man har icke vågat att trotsa all anständighet genom att göra Höglund till riksdagsman. Men man har icke heller vågat att klart bryta med denna person, som under senaste tid uttalat sig för samarbete med kommunismen, icke funnit någonting "till vänster om socialdemokratin" och under kommunisternas applåder lovsjungit den ryska regimen — och som för längre tid sedan betecknat det parti han nu tillhör som "ett ruttnande lik" och talat om de socialdemokratiska arbetarnas "fåaktiga auktoritetstro".

Alltså, vid kraftmätningen mellan hr Erlander och Höglund har den förre vunnit seger, men en mycket knapp seger. Och båda har betonat sin enighet och sitt ömsesidiga förtroende — den man som vill ställa kommunismen utanför den demokratiska gemenskapen och den man som vill samarbeta med kommunismen. Hr Höglund är godkänd som god socialdemokrat. Ett skenförsvar för detta kan blott åstadkommas genom Arbetarnas bildningsförbunds klassiska formulering: en socialdemokrat kan inte uttala kommunistiska åsikter, ty han tillhör ju inte det kommunistiska partiet. Reellt kan det skedd inte försvaras. Det gör definitivt partimajoriteten ansvarig för hr Höglunds halvkommunism.

Huvudsaken är emellertid den situation som tvingat partiets majoritet till denna förödmjukelse. Den kännetecknas helt enkelt av att den Höglundska halvkommunismen är så stark i Stockholm att partiet inte vågar bryta med den. Demokraterna inom partiet är beroende av den halvkommunistiska flygeln. Och det är detta parti som enligt vissa av sina ledare är ensamt skickat att ta upp kampen mot kommunismen!